

Debat

Ekspertes: Stop silotænkningen og red grundvand og drikkevand

70% af fremtidens drikkevand er forurenset. Grundvand og drikkevand må derfor ikke glemmes i de nuværende politiske forhandlinger. Vi skal redde drikkevandet ved at tænke problemerne som sammenhængende – ikke adskilte, skriver Erik Arvin og Jens Andersen.

Fremtidens drikkevand er truet af forurening - primært fra landbruget, skriver Erik Arvin og Jens Andersen. Foto: Liselotte Sabroe/Ritzau Scanpix

Erik Arvin, Jens Andersen
Professor emeritus, DTU Miljø, tidligere planchef, HOFOR

Dette indlæg er alene udtryk for skribentens egen holdning. Alle indlæg hos Altinget skal overholde de presseetiske regler.

Regeringen forhandler i øjeblikket med de andre partier omkring landbrugets bidrag til klimalovens mål om 70% reduktion af drivhusgasser.

Bølgerne går højt, fordi ikke mindst Venstre har svært ved at forliges med regeringen og dens støttepartier. Der snakkes om alt fra reduktion af gødning tilført markerne, muslingeopdræt i fjorde, udtagning af lavbundsjord til etablering af nye vådområder.

Men hvad med grundvandet og vores drikkevand? Er det glemt i forhandlingerne, at den er helt gal med forureningen af det vand, som havner i vandhanen hos os alle sammen?

70% af fremtidens drikkevand er forurenet

Målinger fra den danske grundvandsovervågning (GRUMO), der omfatter et bredt udsnit af miljøfremmede stoffer, viser, at der er i 2019 er fundet rester af sprøjtegifte (pesticider og deres nedbrydningsprodukter) i over 58% af alle vandprøver.

Naturen, vandkredsløbet og processerne heri hænger som bekendt sammen, men det kniber fortsat gevaldigt med at forstå det.

Ved vandværkernes kontrol af aktive drikkevandsboringer blev der samme år fundet rester af sprøjtemidler i 45,3 % af boringerne – i 12,7% var grænseværdien for disse stoffer overskredet.

Den rituelle påstand fra landbrugsorganisationerne er, at grundvandsforureningen handler om tidligere anvendte og nu forbudte pesticider, og at godkendelsen af dagens pesticider forhindrer den slags gentagelser.

Det er korrekt, at man i de aktive drikkevandsboringer finder ”fortidens synder”, men i det øvre grundvand, der er på vej ned - og som om 20-50 år bliver kilden til drikkevand - er 70% forurenet med pesticidrester.

Stoffer i landbruget kan skabe resistens mod svampe hos mennesker

Blandt andet er vandet forurenet med triazol, som i landbruget bruges udbredt til bekæmpelse af svampe. Triazol findes endnu ikke hyppigt i drikkevandet, men det er ikke så underligt, da hovedparten af alle triazolfund sker i ungt højtliggende grundvand.

Men samme stoffer er samtidigt lægemidler til bekæmpelse af svampeinfektioner hos mennesker. Landbrugets store forbrug af svampemidler vil givetvis på sigt resultere i resistens mod svampene, på samme måde som man kender resistensudvikling mod penicillin.

Det vil reducere behandlingsmulighederne mod svampe. Foruden azoler indeholder det øvre grundvand også rester af det mest brugte ukrudtsmiddel,

Roundup, og andre ukrudtsmidler – så nuværende godkendte pesticider når også grundvandet og dermed vores drikkevand.

Sammenhæng mellem landbrug og forurenede drikkevand

Men hvad har grundvand og drikkevand at gøre med de aktuelle politiske skænderier omkring landbruget og klimaet?

Det er nu, at der skal handling til og penge op af lommen for at redde både grundvand, drikkevand og natur.

Lad os først slå fast, at landbruget udgør omkring 60% af landets areal. Så når der på store dele af disse arealer årligt sprøjtes og gødes, og når en betragtelig del af vores drikkevand samtidig hentes som grundvand under disse arealer – ja, så er der en sammenhæng.

Det viser ovennævnte nationale landsdækkende grundvandsundersøgelser og fund i vandboringer med al tydelighed.

Grundvandet tilføres også pesticider fra gammelt nedgravet pesticidaffald (punktkilder) og fra byernes private haver og offentlige arealer. Punktkilderne forventes med tiden at blive opsporet og inddæmnet.

Vores miljøminister har varslet et lovforslag i efteråret 2021, der forhåbentlig vil standse pesticidanvendelsen i byerne og kommunerne på befæstede arealer. Sidstnævnte sker på baggrund af et Borgerforslag fra 2019, der fik mere end 50.000 underskrifter.

Drop silotænkning – tænk i sammenhænge

Tilbage står, at landbruget må påtage sig et ansvar - ikke alene for klimagasser, men også for forureningen fra sprøjtemidler og ud- og nedsivning af gødningsstoffer. Situationen kalder på nytænkning. Vi skal gøre op med det dogme at se problemerne adskilt fra hinanden – altså lad det være slut med at tænke i de traditionelle siloer, det vil sige at se isoleret på eksempelvis klimagasser i landbruget, forurening af grundvand og drikkevand eller forarmelse af natur.

Naturen, vandkredsløbet og processerne heri hænger som bekendt sammen, men det kniber fortsat gevaldigt med at forstå det. Hvorfor ikke tænke i sammenhænge, så vi både får mere natur, renere grundvand og drikkevand og indtænke klimaløsninger som eksempelvis vådområder, hvor det er muligt. Det er både mere smart, nødvendigt og samfundsmæssigt langt billigere på sigt.

Vandbranchen i fælles opråb

Det er derfor glædeligt, at den samlede vandbranche (interesseorganisationerne DANVA og Danske Vandværker) nu er gået sammen med Danmarks Naturfredningsforening i et fælles opråb til regeringen og Folketinget.

Det er og bliver billigere og moralsk rigtigt at forebygge mod forurening.

Det er nu, at der skal handling til og penge op af lommen for at redde både grundvand, drikkevand og natur.

Disse landsdækkende organisationer foreslår, at der etableres såkaldte grundvandsparker, hvor der af hensyn til de kommende generationer på sigt kan "dyrkes" rent grundvand og hermed drikkevand uden miljøfremmede stoffer som pesticider.

Udgangspunktet er de eksisterende eller nye områder for indvinding af grundvand. På de udpegede arealer kan der samtidig ske en genopretning af natur, etablering af økologisk landbrug, skovrejsning og klimatilpasning.

Den ændrede jordanvendelse hænger godt sammen med rammebetingelserne for de nuværende forhandlinger, nemlig at landbruget skal reducere kvælstofudledningen til omgivelserne med ca. 10.000 tons kvælstof pr. år for at reducere forureningen af de indre danske farvande.

Kommuner skal prioritere vigtige områder for rent drikkevand

Forslaget fra vandbranchen og DN indebærer, at der skal afsættes 0,7-1 mia. kroner om året i ti år på finansloven. I forslaget peges der på, at der skal ske en særlig prioritering af de områder, som er kritiske for at opretholde befolkningens forsyning af rent drikkevand.

Forslaget peger på kommunerne som ansvarlige for udpegningen af grundvandsparkerne, da det er vigtigt med et lokalt afsæt. De afsatte midler på finansloven skal så understøtte kommunernes arbejde, ligesom der lovgivningsvis skal sikres de nødvendige redskaber for at fremme etableringen af parkerne.

For hver park skal det samtidigt fastlægges, hvordan natur og biodiversitet kan fremmes tillige med muligheden for klimatiltag, eksempelvis vådområder som buffer for at imødegå oversvømmelser ved voldsom nedbør.

Dyr løsning? Dyrere at lade være

Det kan lyde dyrt, men det er langt dyrere at lade være. Alene udgiften til fremover at skulle anvende avanceret rensning for at sikre rent drikkevand mod miljøfremmede stoffer såsom pesticider vil – om overhovedet muligt – blive en meget stor regning for os alle at betale.

Og hvad med befolkningens sundhed? Det er og bliver billigere og moralsk rigtigt at forebygge mod forurening fremfor, at kommende generationer skal forholde sig til ødelagt grundvand, overfladevand og natur.

Gad vide, om ovenstående tanker indgår i de aktuelle forhandlinger i Fødevareministeriet. Vores gæt er et nej. Vi kan jo blive glædeligt overraskede, at man er begyndt at tænke "flere fluer med et smæk", og ellers kan nærværende tjene som en god anledning.